

BİR FIRSAT OLARAK SUÇ: SUÇUN DURUMSAL BELİRLEYİCİLERİ, SUÇ FIRSATLARI VE RUTİN FAALİYETLER TEORİSİ

Crime as a Function of Opportunity: Situational Determinants of Crime, Crime Opportunities and Routine Activities Theory

Osman DOLU*

Özet

Suçluya yoğunlaşan geleneksel kriminolojik yaklaşımların aksine, Rutin Aktiviteler Teorisi (RAT) “suç olayı” üzerine yoğunlaşarak, suçun oluşum mekanizmasını çözerek suçun önlenebileceğini savunmuştur. RAT teorisyenleri suçun temel olarak şu 3 faktörün bir arada bulunması durumunda meydana geleceğini öne sürmüşlerdir: (1) motive olmuş suçlu, (2) uygun hedef ve (3) hedefi suçludan koruyabilecek koruyucuların yokluğu. Bir sacayağına benzetebileceğimiz bu üç faktörden herhangi birisinin yokluğu durumunda suçun oluşmayacağı savunulmuştur. Ayrıca RAT, “her ne kadar suç işlemek ya da işlememek bireyin tercih edebileceği şeyler gibi görünse de, bireyin önüne çıkacak suç seçeneklerin neler olacağını seçme imkânının olmadığı” ifade ederek, Klasik Okul’un ortaya koyduğu, “suç rasyonel bir tercihtir” mantığını bir adım daha öteye götürmüştür. Zira ortaya koyulan suç mekanizması ile suç fırsatlarının aslında insanların günlük rutin faaliyetlerine bağlı olarak ortaya çıktığı öne sürülerek suçun insanların günlük yaşantılarının bir fonksiyonu olduğu tezi ortaya atılmıştır. Dolayısıyla, RAT ve Fırsat Teorisi gibi RAT varyantı teorilere göre suçun azaltılması, önlenmesi ve kontrol altına alınabilmesi için en temel strateji, hayatın günlük akışı içinde suç fırsatlarını azaltıcı tedbirlerin alınması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rutin Aktiviteler, Motive Olmuş Suçlu, Uygun Hedef, Koruyucu, Tutucu, Suç Fırsatları, Durumsal Suç Önleme, Savunulabilir Alan, Suçun Çevresel Dizayn Yoluyla Önlenmesi.

* Dr., Polis Akademisi Önleyici Hizmetler ve Çocuk Suçluluğu Araştırma Merkezi, odolu@kent.edu
PBD, 11 (2) 2009, ss. 1-30

Abstract

Contrary to traditional criminological theories that focus on *the criminal*, Routine Activities Theory (RAT) focuses on *criminal events* and maintains that crime can be effectively prevented through understanding the dynamics of crime. RAT scholars argue that crime will take place in the presence of these three factors: (1) motivated offender, (2) suitable target, and (3) absence of capable guardians. In this context, it is argued that criminal event will not take place if any one of these core elements is removed from the model. Further, RAT framework took a step beyond the Classical School's basic view of *crime as a rational choice* by suggesting that even though to commit or not to commit a crime might be a rational choice, individuals do not have the opportunity to choose which crime opportunities will be available to them. By presenting a structural mechanism of crime, RAT scholars proposed that crime opportunities emerge as a result of people's daily routines. Thus, according to RAT and other RAT-style theories like Opportunity Theory, the basic strategy for preventing, reducing, and controlling crime is to take routine precautions and measures that reduce crime opportunities in people's daily activities.

Key Words: Routine Activities, Motivated Offender, Suitable Target, Guardian, Handler, Crime Opportunities, Situational Crime Prevention, Defensible Space, Preventing Crime through Environmental Crime.

Giriş

İkinci Dünya Savaşı ve takip eden süreçte başta Amerika Birleşik Devletleri'nde olmak üzere bütün dünyayı sarsan değişiklikler yaşanmış, gerek kamu alanında, gerek toplum hayatında ve gerekse de bireylerin hayat tarzlarında artık geri dönüşü olmayan ciddi bir değişim ve dönüşüm süreci baş göstermişti. Özellikle ABD'de, artan iş gücü ihtiyacını karşılayabilmek üzere kadınlar da çalışma hayatına atılmış ve üretim bantlarının başında yerlerini almışlardı. Böyle olunca da, kadınların toplum hayatında üstlendikleri roller ve statülerinde köklü değişimler olmuş, klasik ev hanımı görüntüsü yerini modern Amerikan kadınına bırakmıştı. Toplumsal hayattaki bu hızlı değişim ve dönüşümün sonucunda da, her alanda yaşanan çalkantılar gibi, asayiş ve huzur bozulmuş ve suç oranlarında daha önce görülmemiş bir patlama yaşanmıştı.

İlk FBI raporunun daha henüz 10. yılını bile tamamlamadığı o günlerde, 1975 tarihli FBI Ulusal Suç Raporu'na (*Uniform Crime Report*) göre, 1960'dan itibaren cinayetlerin %188, gasp suçlarının %263, ırza geçmenin %174 ve saldırı suçlarının ise %164 artmıştı (Cohen ve Felson, 1979:588). Dolayısıyla da, bu artışa getirilebilecek mantıklı bir izah çok önemliydi. 1979 yılında yazdıkları "Sosyal Değişimler ve Suç Oranlarındaki Trendler: Rutin Aktiviteler Yaklaşımı" isimli çığır açan makaleleriyle Lawrence Cohen ve Marcus Felson, o güne dek ortaya koyulan suç teorilerinden farklı bir yaklaşımla, hem suçlular hem de suç mağdurları açısından insanların hayatın akışı içinde yaşadıkları rutinlerin önemini ortaya koyarak suçların artışına bu rutinlerin neden olduğunu öne sürmüşlerdi.

1. Rutin Aktiviteler Teorisi

Her ne kadar, Rasyonel Tercih Teorisi bireylerin suç işleme kararının bir tercih sonucu alındığını net bir şekilde ortaya koysa da, suçluların önüne çıkması muhtemel suç senaryolarının veya suç tercihlerinin neler olacağını tercih edemeyecekleri için bu yaklaşım suçu açıklamada yetersiz kalmaktaydı. İşte bu noktada Rutin Aktiviteler Teorisi, bireylerin karşılaşacakları suç fırsatlarındaki değişimi izah noktasında daha sağlam bir mekanizma ortaya koyarak bu eksikliği gideriyordu (Cullen ve Agnew, 2003:269).

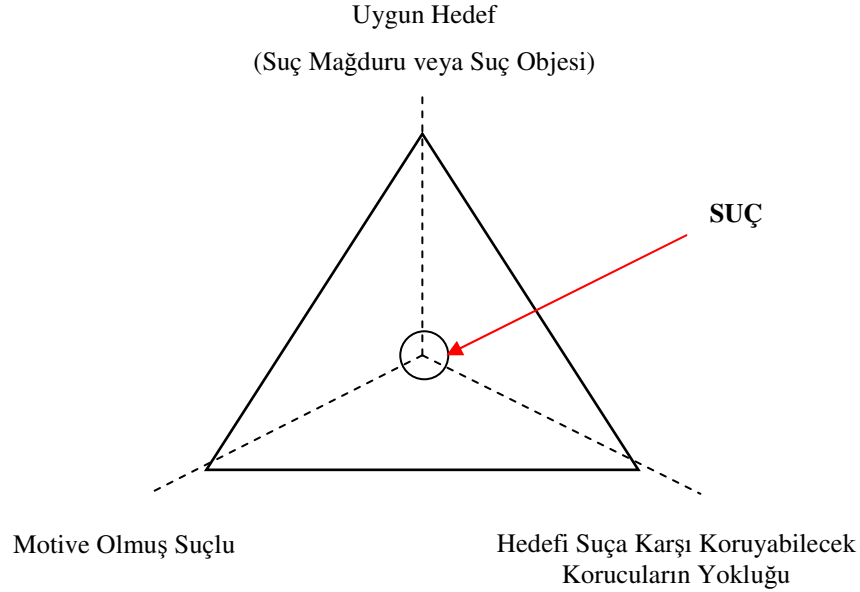
Cohen ve Felson (1979: 588), diğer teorik yaklaşımların aksine, suçluya ait özellikleri araştırmak yerine suçun zamansal ve mekânsal bileşenlerinin bir arada değerlendirildiği durumsal faktörlere yoğunlaşmak gerektiğini düşünüyorlardı. Zaten, 1969 tarihli "Şiddetin Sebepleri ve Önlenmesi Ulusal Komisyonu'nun (*National Commission on the Causes and Prevention of Violence*) araştırma raporunda, şiddete yol açan faktörlerde herhangi bir kötüleşme olmadığı halde neden şiddet içeren suçların arttığı sorgulanıyor ve burada farklı bir suç mekanizmasını olabileceğine işaret ediliyordu. İşte bu noktada, Cohen ve Felson (1979: 588) bu probleme farklı bir açılım getirerek suçların aslında insanların günlük aktivitelerinin ve evden uzakta geçirdikleri zamanın artışına paralel olarak artmış olabileceğini zira bu durumun suç için uygun fırsatları artıracığını iddia ediyorlardı.

O güne kadar yapılmış mekânsal suç analizleri, suçu anlamada oldukça faydalı olmuşlardı ancak bu analizler insanı ve insan ekolojisi

diyebileceğimiz insanı çevreleyen unsurları ve insan hayatının dinamik yapısını hesaba katmamışlardı. Cohen ve Felson (1979:589) bu eksikliği de göz önünde bulundurarak suçu oluşturan unsurları analiz ederek suç mekanizmasının (1) motive olmuş suçlu, (2) uygun hedef ve (3) hedefi suçtan koruyabilecek gardiyanların veya koruyucuların yokluğu olmak üzere 3 parçadan oluştuğunu iddia ettiler (Bkz: Şekil.1).

Dolayısıyla, suçun oluşabilmesi için, suç işlemeyi kafasına koymuş potansiyel bir suçlu, suçluyu kendisine çekecek kadar değerli ve çekici bir suç hedefi ve son olarak da suça hedef olan şeyi veya kimseyi koruyabilecek kapasitedeki insan, hayvan veya teknolojik koruyucunun bir arada olması gerektiğini savunan rutin aktiviteler teorisine göre bu üç unsur tıpkı bir sacayağı gibidir ve suçun oluşabilmesi için hepsinin de mevcut olması gerekir. Aynen sacayağının bir ayağı çekildiğinde devrilmesi gibi, üç unsurdan herhangi birinin denklemden çıkarılması ile suçun oluşumu engellenebilir (Cohen ve Felson, 1979: 594-595; 604).

Şekil 1: Rutin Aktiviteler Teorisi'ne Göre Suç Mekanizması

Cohen ve Felson (1979:589), ortaya koydukları bu yaklaşım ile insanların sosyal faaliyetlerinin zaman ve mekân içinde aldıkları durumların nasıl olup da suça eğilimli bireylerin bu niyetlerini kolaylaştırıcı bir mekanizma haline dönüştüğünü ifade ederken, kontrol mekanizmalarının ve koruyucuların varlığının kritik bir öneme kavuştuğunu söylemektedirler. Dolayısıyla, insanların günlük rutin faaliyetleri nedeniyle, başka zamanlarda etkisini hissettiren kontrol mekanizmaları veya bu mekanizmaların etkileri azalacak olursa, o zaman bireylerin suç mağduru olma olasılıkları artacaktır. Bu noktada, Cohen ve Felson'un (1979: 589) en ciddi katkısının, kriminoloji literatüründe daha önce araştırılan suç-mekân ilişkisine bir de zaman boyutunu eklemiş olmaları olduğunu söyleyebiliriz.

Guerry ve Quetelet'le başlayan suç-mekân ilişkisi Shaw ve McKay'ın (1942) suç ekolojisi yaklaşımı ile kriminolojik çalışmalarla edinilen bilgi ve tecrübeyi o güne dek ulaşılamamış bir zirveye ulaştırarak suç çalışmalarında bir kilometre taşı olmuştu. Bu dönemi takip eden süreçte de kriminologlar suçun çevreyle olan ilişkisini ihmal etmemiş ve bu tecrübeden istifade etmişti. Ne var ki, bu çalışmalarda zaman boyutu eksikti ve mekânı zaman olmaksızın düşünmek suç olgusunu tam olarak anlamaya engel teşkil ediyordu. Bu yönüyle rutin aktiviteler teorisi bütün diğer kriminolojik teorilerden farklı bir bakış açısı getirerek zaman faktörünü de suç denklemine dâhil ederek suçlu-hedef-koruyucu üçlüsünün farklı zaman ve mekânlarda bir araya gelişlerini ele alarak o güne kadarkilerden farklı bir yaklaşım geliştirmişti. Suçun, ister mikro isterse de makro düzeyde ele alınması fark etmeksizin aynı mantığın uygulanması mümkün ve oldukça büyük bir avantaj sağlıyordu (Clarke ve Felson, 2004:3).

Amos Hawley (1950), meşhur "İnsan Ekolojisi Teorisi" (*Human Ecology Theory*) ile insan davranışlarının ve aktivitelerinin yalnızca mekânsal faktörlerden değil, aynı zaman faktörünün de etkisiyle büyük farklılıklar gösterdiğini iddia etmişti. Bu yaklaşıma göre, günün hangi saatinde bulunduğu veya haftanın hangi gününde bulunduğu veya yılın hangi ayında veya mevsiminde bulunduğu insan davranışlarını ve faaliyetlerini etkiliyordu (Clarke ve Felson, 2004:3). İşte bu yönüyle Hawley'in bu teorisi, rutin aktiviteler teorisinin istifade ettiği en önemli mantıksal çerçevedir denilebilir.

Hawley, toplumu yalnızca belli bir yerde varlığını devam ettiren insan grubu olarak görmemiş, aynı zamanda değişik zaman ve mekan boyutlarında insanların birbirleriyle simbiyotik bir etkileşim halinde oldukları ve bu yönüyle insan varlığının bir diğerine bağlı olduğu bir ekolojik sisteme benzetmektedir (Cohen ve Felson, 1979:589). Hawley, toplum hayatının zamansal boyutunu üç başlıkta özetlemiştir: (1) ritim (*rhythm*), (2) tempo (*tempo*), ve (3) zamanlama (*timing*). Ritim, sosyal hadiselerin hangi zaman dilimlerinde meydana geldiğini, bir yerden başka bir yere gidiş gelişleri; tempo ise, birim zamanda meydana gelen olay sayısını; zamanlama ise esasen birbirinden bağımsız olan aktivitelerin ne kadar benzerlik ve koordinasyon içinde meydana geldiğini ifade ediyordu. Dolayısıyla, Hawley'in ortaya koyduğu bu çerçeve içinde, suçluların belli bir muhitte işledikleri suç sayısı ve suçlularla mağdurların hayat ritimlerinin benzer zamanlamalarla meydana gelmesi ile, daha önceki kriminolojik yaklaşımların ihmal ettiği bir husus mercek altına alınarak suçun oluşum mekanizmasına ilişkin zamansal ve mekansal bir bakış açısı geliştirilmiştir (Cohen ve Felson, 1979:590).

Bu yaklaşım içinde, mağdurlar ve suçlular arasında güçlü bir ilişki olduğunu görmekteyiz. Diğer suç teorilerinin aksine, suçlu mağdurdan ayrı düşünülmemiş, aksine aralarında ciddi bir ilişki olduğu öne sürülmüştür. Aynı şekilde, suçluların illegal faaliyetlerini sürdürebilmeleri de mağdurların legal faaliyetleriyle zamansal ve mekansal açıdan simbiyotik bir ilişki içinde ele alınmıştır. Başka bir deyişle, suçluların illegal faaliyetleri, mağdurların ve toplumun legal aktivitelerinden beslenmektedir diyebiliriz (Cohen ve Felson, 1979:590).

Cohen ve Felson (1979:592), öteden beri illegal faaliyetlerle ekonomik şartlar arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmacıların başarılı olamamasının nedeninin, makro düzeydeki bu analizlerin, gerek sosyal ve gerekse de ekonomik faktörler açısından yanlış değişkenleri kullanması olabileceğini, dolayısıyla da sosyal faktörlerin suç fırsatlarını nasıl etkilediğini ifade eden yeni bir yaklaşıma ihtiyaç olduğunu ve bunun da rutin aktiviteler perspektifiyle mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Rutin faaliyetler, genel olarak üç yerde cereyan ediyor denilebilir: (1) işte, (2) evde, (3) diğer faaliyetlerimizi gerçekleştirdiğimiz evden uzak mekânlar. Dolayısıyla, evin dışındaki bütün faaliyetler nedeniyle insanların kendilerini koruyabilecek koruyucuların olmadığı ortamlarda suçlularla karşılaşma olasılıkları artmakta olduğu için, rutin faaliyetlere bağlı olarak özellikle adi suçlar veya sokak suçları dediğimiz suç oranlarında belli bir artışın olması beklenen bir durumdur (Cohen ve Felson, 1979:593-594).

1.1. Motive Olmuş Suçlu(lar)

Yine bu teorik yaklaşımı diğerlerinden ayıran bir özellik de, motive olmuş suçluların varlığı peşin olarak kabul edilerek ve suçun oluşumu için fırsatlar doğuracak diğer faktörler üzerine yoğunlaşmış olmasıdır.

Esasen, bu yaklaşımda pek çok insan, karşılıklarına en uygun fırsatın çıkmasını bekleyen potansiyel suçlular olarak görülürler. Ne zaman suç için uygun bir fırsat çıkarsa, potansiyel suçlular bir anda gerçek suçlulara dönüşürler. Genellikle çok mantıklı ve “rasyonel” zannedilen suçlular çoğu zaman pek çok aptalca hatalar yapar ve hatta işledikleri, daha doğrusu işlemeye çalıştıkları suçlarla insanları kendilerine güldürebilirler (Felson, 1998:54). Dolayısıyla, sınırlı rasyonellik mantığı aynen burada da geçerlidir. Ne var ki, ister sınırlı ister sınırsız olsun suçlunun ne kadar rasyonel olduğu veya olmadığı rutin aktiviteler teorisi açısından önemli değildir zira motive olmuş suçluların varlığı zaten sabit kabul edilir ve suç fırsatlarını oluşturan diğer iki unsura yoğunlaşılır.

Bu hususta, Zipf’in (1950) “En Az Çaba Prensibi” (*Principle of Least Effort*) konumuzu gayet güzel bir şekilde izah etmektedir. Zipf, insanların elde etmek istedikleri herhangi bir şeyi, hemen her zaman en az emekle, en az zamanda ve en kolay şekilde elde etmek istediklerini söyler. Bu anlamda en az çaba prensibi, “fazladan kalori veya zamanın boşa harcanmaması anlamına gelir” (Felson, 1998:913). Bu prensibe göre suçlular, faaliyetleri için gidebilecekleri en kısa mesafeleri ve yollarının üstündeki güzergâhları tercih ederler (Felson, 1998:913). Başka bir deyişle suçlular, en az çabayla en iri lokmayı midelerine indirme peşindedirler.

Zipf’in ikinci prensibi ise, insanların fazla kafa yormadan ve araştırmadan ellerindeki bilgiye göre hareket ettikleri söyler. Nasıl ki, kötü bir tüketicinin, daha iyi ve/veya daha ucuz bir ürünü biraz araştırma ile bulabilecekken, markete girer girmez önündeki ilk ürünü alıp kasaya gitmesi gibi, çoğu zaman suçlular da, aslında çok daha iyi suç hedeflerini az ileride bulabilecekken, önlerine ilk çıkan hedefe yönelirler. Bu da doğal olarak suçluların çok acemice davranmalarına ve kısa sürede kendilerini yakalatacak riskler almalarına neden olur (Felson, 1998:913-914). Dolayısıyla, uygun bir hedefin koruyucunun olmadığı bir durumda bu tür suçluların en kısa sürede harekete geçeceğini tahmin etmek herhalde çok da yanlış olmaz. Zaten rutin aktiviteler teorisi bu nedenle motive olmuş suçluların varlığını daha en baştan kabul etmiştir.

1.2. Koruyucunun Yokluğu

Koruyucular ile ille de polis veya diğer koruma görevlilerinin varlığı düşünülmemelidir. Bilakis, suç anında bir polisin olay yerinde olma ihtimali oldukça zayıftır. Aile fertleri, bir arkadaş, bir köpek veya bireyi suçtan koruyabilecek her türlü fiziksel ve teknolojik olanaklar da koruyucu kapsamında değerlendirilebilir. Hatta mağdur veya hedefin çevresinde bir yabancı varlığı şeklinde bile olsa başka insanların varlığı suçluları caydırıcı bir etki yapacaktır. Dolayısıyla, koruyucu ile ille de elinde silahı, sırtında üniforması ile resmi bir görevlinin olması gerektiği fikri yanlıştır (Felson, 1998:53).

Koruyucuların buldukları ortamlarda suç mağduru olma ihtimali en azdır (Felson ve Cohen, 1979:594). Özellikle de, insanların günlük rutinlerine daldıkları ve kendilerini, evlerini, eşyalarını ve sevdiklerini etraftan gelebilecek her türlü saldırıya karşı koruma ihtimalleri iyice azaldığı için, koruyucuların varlığı suçun önlenmesi için en önemli unsurdur (Felson, 1996a:21).

1.3. Uygun Hedef

Yapılan araştırmalar, ekonomik şartlar iyileştikçe, suçlular için daha çok çalınacak malzeme ortaya çıktığını, bireylerin üzerlerinde pek çok değerli eşyayı taşıyor oldukları için bireyler ve mallarına yönelik saldırı tehdidinin ciddi oranda arttığını ve yeni suç fırsatlarının ortaya çıktığını göstermektedir (Felson, 1987:911–912; Brantingham and Brantingham, 2004:263). Yani, artan suç oranlarının bir noktada “uygun hedef”lerin sayısındaki artışla büyük oranda paralellik gösterdiğini görmekteyiz.

Bir hedefi uygun yapan şey, aslında o hedefi suçlular için çekici kılan her türlü unsuru kapsar. Uygun bir hedefin varlığı ile suça hedef olan eşyanın, yerin veya kimsenin, değerli, erişilebilir, görülebilir ve durağan, yani hareketsizlik gibi özelliklere sahip olması kastedilir ve bir hedefin uygun olması hedefi suçluların direk temas kurarak gerçekleştirebilecekleri saldırılara uygun ortam hazırlar (Felson ve Cohen, 1979:595). Bu anlamda, günümüzün popüler eşyaları olan dizüstü bilgisayarları, cep telefonları, cep bilgisayarları ve GPS cihazları gibi elektronik eşyalar başta olmak üzere yükte hafif pahada ağır her türlü eşya suç için uygun hedef olabilir. Ayrıca, gecenin bir vakti karanlık bir yerden geçen bir kimse, kapısı kilitlenmemiş pahalı bir araç da uygun hedeflerdir.

Suç Mağduru Olmayı Belirleyen Temel Özellikler Nelerdir?

Suç mağduru olmayı etkileyen 5 unsurdan bahsetmek mümkündür: hedefin (1) görünür olması (*visibility*), (2) değerli veya arzu edilebilir olması (*desirability*), (3) suça karşı korumasız olması (*vulnerability*), (4) hareket kabiliyeti (*inertia*), (5) suça hedef teşkil edecek şeyin müsait (*availability*) veya erişilebilir (*accessible*) olması.

1.3.1. Hedefin Görünür Olması

Suç hedefinin görünürlüğü (*visibility*) kriminologlar tarafından hafife alınan ve bu nedenle de analizlere pek dâhil edilmeyen bir özelliktir ancak bu genel kanı yanıltıcıdır. Kalabalık bir yerde bir deste paranın görünmesi, herkesin gördüğü bir yere aracı kilitlemeden çekip gitmek, aracın ön camından herkes tarafından görülebilecek şekilde değerli bir eşya bırakmak veya yeni satın alınan bir ürüne gereksiz yere insanların dikkatini çekmek veya özellikle kuyumcu ve mücevherci gibi değerli eşya satan mağazalarda ulu orta para saymalar gibi pek çok dikkatsiz davranış suç hedef(ler)inin görünürlüğüne belirleyen genel davranış tarzlarıdır (Felson, 1998:57–58). Bu tür davranışların, yeni pişmiş enfes bir yemeğin veya pastanın üzerini örtmeyerek sineklere davetiye çıkarmaktan farkı yoktur.

1.3.2. Değerli veya Arzu Edilebilir Olması

Bir şeyin değerli (*valuable*) ve arzu edilebilir olması (*desirable*), suç mağduru olmasını belirleyen en önemli faktörlerden birisidir. Viktimologlar, bazı insanların durmadan suç mağduru olmaya devam ettiklerini söylemektedirler. Belki de, suçluların hep aynı tip insanları seçmelerinde, mağdurlara attettikleri belli bir değer olabilir ve bu değer dolayısıyla da belli özellikleri taşıyan mağdurlar suçlular için daha çekici bir hal alabilirler (Felson, 1998:55). Bir şeyin arzulanabilir olması, mala karşı suçlarda en net şekliyle görüldüğü üzere, suçlunun diğer mallara göre belli bir malı daha fazla çalmayı istemesine neden olacak kadar değerli olması durumunu ifade eder. Örneğin, yan yana duran iki arabadan daha değerli olan spor arabanın hemen yanındaki eski model ve çarpık bir araca göre daha arzulanabilir bir araç olduğunu söyleyebiliriz. Aynı şekilde, üstü başı düzgün ve iyi giyimiyle zengin birisi olduğu anlaşılan bir kimse de üstü başı perişan bir kişiye göre suç mağduru olma ihtimali daha yüksektir (Skogan ve Klecka, 1977:32). Aynı şekilde

tecavüzcüler, genç kadınları, orta yaş veya daha yaşlı kadınlara göre daha fazla ederler (Felson, 1998:55).

1.3.3. Suça Karşı Korumasız Olması

Suça karşı korunmasız olma (*vulnerability*) da suç mağduriyeti ihtimalini artıran bir diğer faktördür. Korunmasızlık ile saldırganın hedefe ne kadar kolay yaklaşılabilirdiği, ne kadar kolay saldırılabildiği, ve hedefin saldırıdan kurtulabilme ve kaçabilme güçlüğü kastedilir. Kendilerini savunma güçlerinin diğer insanlara göre daha az olması dolayısıyla yaşlılar, kadınlar ve çocukların suç mağduru olma ihtimali diğer insanlara göre daha fazladır (Skogan ve Klecka, 1977:32). Bu noktada, kapısı kilitlenmemiş bir araç, geceleyin camları açık bırakılan giriş kattaki bir ev uygun bir suç hedefidir. Ayrıca, anti virüs programı bulunmayan veya güncellemeleri yapılmamış, güvenlik duvarı (*firewall*) olmayan bir bilgisayar veya yeterli güvenli olmayan özel ve kamuya ait bilgisayar sistemleri de suçlular için biçilmez kaftan sayabileceğimiz suç hedefleridir (Alshalan, 2006:20; Dolu, 2007:32–33).

Bu husus, bireyler arası şiddet hadiselerinde de belirleyicidir. Hiç kimse iri yarı bir adama bulaşmak istemez. Zaten, literatüre baktığımız zaman, yetişkinlerin, çocuklar ve gençlere göre daha az şiddet mağduru olduklarını göstermektedir. Zira yetişkinlerin hedef alındığı saldırılarda yetişkinlerin karşı koyma ve saldırıya zarar verme ihtimali daha fazladır. Dolayısıyla, bir bireyin şiddet mağduru olma ihtimalini, kişinin gücü, boyu, cüssesi veya vücudunun ne kadar iri olduğu ve ağırlığının belirleceğini söyleyebiliriz (Felson, 1996:57).

1.3.4. Hareket Kabiliyeti

Bir hedefin hareket kabiliyeti (*mobility vs. inertia*) de suça konu olma ihtimalini belirleyen başka bir faktördür. Değerli olsa bile ağır olan eşyalar suçlular için çekici hedefler değildirler. Bu anlamda, otomobillerin hareket kabiliyeti yüksek olduğu için arabalar suçluların favorisidir (Felson, 1996:57).

1.3.5. Hedefin Müsait ve Erişilebilir Olması

Bir şeyin suça hedef teşkil edecek şekilde müsait (*available*) ve erişilebilir (*accessible*) olması, hedefin ille de suça konu olacak şekilde

arzulanabilir bir değerde olup olmadığı fark etmeksizin, suçluların hedeflerine rahatlıkla ulaşabilmesi ve daha sonra da oradan rahatlıkla uzaklaşabilmeleri kastedilir. Müsait ve erişilebilir hedefler, suçluların takıldıkları muhitte ve kullandıkları güzergâhlar üzerinde yaşayan potansiyel mağdurlar, değerli evler ve arabalar ve benzeri her türlü hedeflerdir. Bu anlamda, suç oranlarının yüksek olduğu yerlerde yaşayan insanların, suçlularda daha fazla karşılaşma olasılıkları olduğu için suç mağduru olma ihtimali diğerlerine göre daha yüksektir diyebiliriz (Skogan ve Klecka, 1977:32; Felson, 1998:58).

Günümüzün dünyasında insanların günlük rutinleri ve faaliyetleri, sosyal yapılar ve süreçlerde meydana gelen değişime paralel olarak evlerden uzak yerlere yayılmıştır (Cohen ve Felson, 1979:598). Elbette, bu toplumsal dönüşüm sonucunda, eskiye oranla çok daha fazla insanın ayrı ev tutup yaşaması, evlilik harici kız-erkek çiftlerin aynı evlerde yaşamaya başlaması, gibi hadiseler, dayanıklı ev eşyalarına, beyaz eşyalara ve otomobile olan talebi artırmıştır. Bu sosyal hareketlilik içinde doğal olarak daha kolay taşınabilir, yükde hafif pahada ağır eşyaların üretimine hız verilmiş olması sonucu hırsızlık suçlarında da patlamalar meydana gelmiştir (Cohen ve Felson, 1979:599).

Ayrıca, modern hayatın neden olduğu sosyal yıkımın bir yansıması olarak, artan boşanmalar veya evlilik dışı doğan çocuklar neticesinde oluşan tek ebeveynli ailelerin sayısının artması sonucu, ebeveynlerin evlerini geçindirebilmek için, çocuklarını bir kreşe, gündüz bakımevine veya okula bırakılarak çalışmaya gitmesi sonucu gerek evlerin sahipsiz bırakılması, gerekse de evde geçirilen zamanın azalması sonucu hem evlerin hem de bireylerin suç mağduru olma olasılıklarını artırmıştır. Gözetimsiz bırakılan çocuklar ise, başıboş bir şekilde her türlü olumsuz etkiye ve kötü insanlarla ve suç çeteleriyle karşılaşarak mağdur olmaya veya bu çetelere katılarak suçlu olmaya müsait bir vaziyette bırakılmış olurlar. Ayrıca bu çocuklar her an kötü niyetli yetişkinlerin hedefi olmaktan da kurtulamazlar. Dolayısıyla, çocukların ve gençlerin başıboş ve sahipsiz bırakılması ile hem mağdur olmaları hem de suçlu olmalarına uygun zemin hazırlanmış olur (Cohen ve Felson, 1979:596; Felson, 1996a:21).

1.4. Rutin Aktiviteler Teorisi'ne Eklenen Dördüncü Faktör: “Tutucular” (Handlers)

Felson (1986 ve 1995), rutin aktiviteler teorisinin öngördüğü, motive olmuş suçlu, uygun hedef ve hedefi suça karşı koruyabilecek kapasitedeki koruyucuların yokluğu üçlüsünde, suçluları motive eden şeyin ne olduğu veya suçluları engelleyebilecek faktörlerin olup olmadığı gibi soruların cevapsız bırakıldığını düşünerek suçluları suç işlemekten alıkoyabilecek koruyucuların dışındaki engelleyicilere yoğunlaşmış ve engelleyicilerin de de rutin aktiviteler teorisindeki üçlü yapıya dördüncü bir parça olarak eklenmesi gerektiğini düşünmüştür.

Bu konudaki ilk çalışma Felson'un (1986) “engellenmiş suçlu” yaklaşımıdır. Felson (1986), Hirschi'nin kontrol teorisinden istifade ederek, ailesine, sevdiklerine ve topluma sıkı bağlarla bağlı olan bireyleri çevreleyen insanların etkisiyle bireyin suç işleme ihtimalinin azalacağını iddia etmiştir. Zira özellikle de bireyi yakından tanıyan ve üzerinde belli bir etkisi olan insanlar tarafından suçluların “tutulacağını” dolayısıyla da suçlunun suç işlemekten alıkonulacağını öngörmüştür (Felson, 1986). Rutin aktiviteler teorisinin ilk defa ortaya atıldığı zamanki mantıkta suçun önlenmesi için “hedefin muhafaza altına alınması” ve bu yolla hedefin uygun ve çekici bir hedef olmaktan çıkarılması savunulmuşken, Felson'un ortaya koyduğu bu yeni yaklaşım ile suçun suçlunun “tutulması” ile önlenmesi gibi bir felsefe geliştirilmiştir. Boeting (2006:14) bu yeni felsefe ile suçluların “motive olmuş suçlu” (*motivated offender*) kategorisinden çıkarılarak “suç işlemesi muhtemel suçlu” (*likely offender*) olarak görülmeye başlandığını söylemektedir. İlk kategorideki suçlularla belli bir kararlılık ve suç işleme azmi varken, ikinci kategorideki yaklaşım ile suç ihtimalinin daha da azalmış olduğu bir suçlu portresi görmekteyiz.

Nitekim Osgood ve arkadaşları (1996), 18–26 yaşları arasında bulunan 1700'den fazla genç üzerinde yapılan bir araştırma ile elde edilen verileri analiz ederek yaptıkları araştırmaları sonucunda, otorite figürü olarak tanımlanabilecek kimselerin bulunmadıkları ortamlarda gençlerin akranlarıyla birlikte gelişi güzel bir şekilde geçirdikleri vakitlerin suç fırsatlarını artırdığını bulmuşlardır. Zira otorite figürü olarak tanımlayabileceğimiz ana-baba, öğretmen veya gençle yakın ilişki içinde olan yetişkinlerin etrafta olmadığı ortamlar sosyal kontrolün de en aza indiği dolayısıyla da gençleri suçtan alıkoyabilecek mekanizmaların en zayıf olduğu yerlerdir. Özellikle gençlerin yaşlılarıyla birlikte oldukları bu tür ortamlarda, arkadaşlarından görecekları takdir veya

tepkilerin önemine binaen “çabuk gaza gelme” olasılıkları olduğu için bu tür ortamlar gençlerin, arkadaşları arasında popüler olmak ve bazen de eğlence için suç işlemelerinin daha da kolay ve daha anlamlı ve ödüllendirici olduğunu belirtmektedirler. Sosyal kontrolün azaldığı bu durumda, özellikle ağır bir alkol kullanımı, uyuşturucu kullanımı gibi kötü alışkanlıklar başta olmak üzere tehlikeli araç kullanma gibi her türlü sapıcı eylem için gençlere bol bol boş zaman sağlamaktadır (Osgood vd., 1996).

1.5. Rutin Aktiviteler Teorisi'nin Genel Değerlendirmesi

Sonuç olarak, uygun hedeflerin, koruyucuların olmadığı zamanlarda ve mekânlarda motive olmuş suçlularla bir araya gelmesi ile suçluların suç işleme arzusunda herhangi bir artış olmaksızın suç oranlarının artacağını söyleyebiliriz (Cohen ve Felson, 1979:604). İşte bu nokta, rutin aktiviteler teorisinin getirdiği en orijinal bakış açısıdır. Dolayısıyla, uygun hedef, motive olmuş suçlu ve koruyucuların yokluğu durumlarının farklı zamansal ve mekânsal kombinasyonlarıyla bir araya geldiği anlar suç için en uygun “fırsat paketleri”ni oluştururlar. Bu anlamda rutin aktiviteler teorisi, suçlu motivasyonunu sabit tutarak diğer iki faktördeki değişim ile suç mağduriyeti oranlarının nasıl artabileceği veya azalabileceğini gösteren yegâne teorik yaklaşımdır.

“Rutin Aktiviteler Teorisi” çerçevesinden bakıldığı zaman, sokak suçlarındaki artışları basit bir şekilde toplumsal yapının çöküşünün bir işareti olarak ele almak yerine, günümüz dünyasının zengin ve özgür insanının günlük hayat rutinleri neticesinde ortaya çıkan normal bir sonuç olarak görmek daha makul bir seçenek gibi durmaktadır. Zira eskinin durağan ve sabit hayat tarzı ile günümüzün hızlı ve değişken hayat tarzını kıyasladığımız zaman, belki de bu hızlı değişimin toplumun ortaya çıkan problemlerle baş edebilme kapasitesini aşmış olabileceği izlenimini doğurmaktadır. Belki de aynı mantıkla, artık sadece ceza eksenli bir suç önleme ve mücadele stratejisi artık suç fırsatlarının hiçbir dönemle kıyaslanamayacak kadar bol olduğu günümüzde işe yaramaz hale gelmiş olabilir. Dolayısıyla, adi sokak suçları için oluşan suç fırsatları ve hayat tarzımız o kadar iç içe geçmişler ki, suçu önleyebilmek için hayat tarzımızda köklü değişiklikler yapmak şart gibi görünmektedir (Cohen ve Felson, 1979:605).

Rutin aktiviteler teorisi, suç faaliyetlerinin, bizlerin günlük faaliyetlerinden beslendiğini ve bu iki tür faaliyet arasında simbiyotik bir ilişki olduğunu ortaya koymakla suç etyolojisine oldukça orijinal bir katkıda bulunmuştur (Felson, 1996a:21). Bu teori, daha sonraki süreçte ortaya koyulan suçlu anlama, analiz etme ve önleme stratejileri üzerinde de derin etkiler yapmıştır.

Bazı araştırmacılar, rutin aktiviteler teorisinin adi sokak suçlarını izah edebilmek için, nicel araştırmalarda belirtildiği gibi her zaman net bir suç mekanizması ortaya koyamayabileceğini, bu nedenle de rutin aktiviteler teorisine bir de suç fırsatı yaklaşımının eklenerek genişletilmesi ile elde edilecek entegre modelin daha çok açıklama gücü olacağını belirtmişlerdir (bkz: Kennedy ve Baron, 1993). Zaten, enteresan bir şekilde bir zamanlar birbirine alternatif ve rakip görülen rutin aktiviteler teorisi ile rasyonel tercih teorisi bu görüş paralelinde bir araya getirilerek açıklama gücü daha yüksek modeller ortaya koyulmuştur (Clarke ve Felson, 2004:1). Şimdi, aşağıdaki bölümde bu çalışmalar üzerinde duracağız.

2. Suç Fırsatları

Suç, geleneksel suç teorilerinin yaptığı gibi yalnızca “derin sosyal, ekonomik ve psikolojik faktörlerin bir ürünü olarak değil, aynı zamanda bireylerin bilinçli olarak ortaya koydukları tercihlerin bir sonucu” olarak gören ve bu noktada suç fırsatlarının cazibesinin suça davetiye çıkaran en önemli şey olduğunu savunan Clarke (1983:227), rutin aktiviteler teorisinin ortaya atılmasından 20 yıl kadar bir zaman sonra bu kez de Felson ile bir araya gelerek rutin aktiviteler teorisinin kalbi sayılan suç fırsatları üzerine yoğunlaşmıştır.

Felson ve Clarke (1998), “Fırsat Hırsız Doğurur: Suç Önleme İçin Pratik Teori” (*Opportunity Makes the Thief: Practical Theory for Crime Prevention*) isimli eserlerinde, suçun “esas nedeni”nin fırsatlar olduğunu, dolayısıyla suçun mekanizmasını anlayabilmek için suç fırsatlarının neler olduğuna yoğunlaşılması gerektiğini iddia etmiştir. Felson ve Clarke’a (1998:v-vi) göre fırsat-suç teorisinin 10 temel prensibi şunlardır:

- (1) Fırsatlar, bütün suçlara neden olma bakımından belli bir rol oynarlar.
- (2) Suç fırsatları her suç tipine göre değişiklik arz eder.
- (3) Suç fırsatları belli zamanlarda ve mekânlarda yoğunlaşmıştır.

- (4) Suç fırsatları, insanların her gün yaptıkları günlük faaliyetlerine bağlı olarak ortaya çıkarlar.
- (5) Bir suç bir diğeri için fırsat doğurur.
- (6) Bazı ürünler, oldukça baştan çıkarıcı suç fırsatları sunarlar.
- (7) Sosyal ve teknolojik değişiklikler yeni suç fırsatları doğururlar.
- (8) Suç, suç fırsatları azaltılarak önlenabilir.
- (9) Suç fırsatlarını azaltmak genellikle suçun yer değiştirmesine neden olmaz.
- (10) Yoğun bir fırsat azaltımı genel olarak suç oranlarında belli bir düşüş sağlar.

Felson ve Clarke (1998:2), nedensellik ilişkisi kurabilmenin en sağlam yolunun deney yapmaktan geçtiğini söyledikten sonra, suç ve fırsat ilişkisini araştıran birkaç deneyden bahsetmektedir. Aslında, bu tür deneyleri yapmak kolay değildir çünkü suçluların nasıl davranacağı anlayabilmek için önce bir suç fırsatı oluşturup sonra da bekleyip neler olacağını izlemeye koyulma etik değildir. Ancak bazı araştırmacılar sınırları zorlayarak geçmişte bazı deneyler yaptıkları bilinmektedir. Bu deneylerden birinde, kendilerine kopya çekebilecekleri uygun bir ortam sağlanan çocukların birkaçı müstesna hemen hepsinin sınavda kopya çektikleri tespit edilmiştir. Bir başka deneyde ise üzerlerine adresleri yazılmış ve pulları yapıştırılmış durumdaki mektuplar sokaklara saçılarak acaba yoldan geçen insanların bu mektupları posta kutusuna götürüp atıp atmayacakları gözlemlenmek istenmiştir. Deney sonunda zarfların içinde para bulan bireylerin mektupları kutuya atmayarak önlerine çıkan fırsatı değerlendirerek paraları aldıkları gözlemlendi. Ayrıca denekler, erkeklere hitaben yazılmış olan mektupları bayanlara hitaben yazılmış olanlara göre daha yüksek bir oranda posta kutusuna atmışlardı. Felson ve Clarke bu durumun, bireylerin önüne tahrik düzeyi yüksek uygun fırsatların çıkması durumunda bireylerin bilinçli bir hareket tarzı sergilediklerini, dolayısıyla da uygun fırsatların çıkması durumunda bireylerin suç işleme olasılıklarının yüksek olduğu şeklinde bir çıkarım yapılabileceğini ima etmektedir (Felson ve Clarke, 1998:2). Dolayısıyla suçun önlenmesi için suç fırsatlarının azaltılması en temel çözüm önerisi olarak karşımıza çıkmaktadır. İşte tam da bu noktada, suç-fırsat teorisinin bir varyantı olarak ortaya koyulan durumsal suç önleme yaklaşımının aynı felsefeyi savunduğunu görüyoruz.

3. Durumsal Suç Önleme

Felson'a (1996b:23) göre "durumsal suç önleme" (*situational crime prevention*), "suçluların illegal faaliyetlerini yürütmek için kullandıkları suç fırsatlarını azaltarak suçun önlenmesi için kullanılan bir dizi tekniği" ifade için kullanılan jenerik bir terimdir. Bu yaklaşım içinde, suçlularla doğrudan bir yaka-paça olma durumu yoktur. Bilakis, suç fırsatlarının azaltılması sonucu suçlular kendi irade ve tercihleriyle suç işlemekten vazgeçerler.

Rutin aktiviteler teorisiyle başlayan ve daha sonraki suç-fırsat ilişkisini irdeleyen çalışmalarla bu akımın ortaya koyduğu temel felsefeden hareketle durumsal suç önlemenin en temel özelliğinin, Herbert ve Hyde'in (1985:261) da belirttiği gibi, "suçlulardan çok suçlarla ilgilenmesi [ve] suçlu 'üreten' koşullardan çok suçun meydana geldiği durumlarla ilgilenmesidir" diyebiliriz. Bu yaklaşımda suç, suçluların önüne çıkan fırsatların bir sonucu olarak görülmekte de ve bu suç fırsatlarının azaltılması veya ortadan kaldırılması durumunda suç oranlarının azalacağını iddia etmektedir. Dolayısıyla suç, suçlu-hedef-korucu ve çevre gibi unsurların bütünü birden hesaba katarak değerlendirilen bir hadise haline gelmektedir.

Durumsal suç önleme derken, belki de öncelikle durumun ne anlama geldiğine bir göz atmakta fayda olabilir. Durum, içinde çevre, suçlu, suçluyu suç işlemeye teşvik ve tahrik edecek unsurlar, mağdur veya hedef, hedefi suçlular için cazip kılacak faktörler, suçun işlenmesini kolaylaştıracak veya zorlaştıracak faktörler, daha önce veya o an, birlikte veya farklı zamanlarda başlamış ve halen devam eden hadiseler veya bitmek üzere olan hadiselerin bulunduğu bir resim karesidir. Ne var ki, bu resim karesi her saniye yenilenmekte ve her saniye yeni bir durum ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, sürekli olarak değişen dinamik bir yapıdır durum. Dolayısıyla durumu, uyarıcılar ve çevreden farklı görmek gerekir (Birkbeck and LaFree, 1993:115-116; Katyal, 2002:1056, 1075).

Durumsal suç önleme, suçun yüksek olduğu yerlerde ve işlenme sıklıkları fazla olan suçlara karşı suç bölgesinde suç fırsatlarının azaltılmasına yönelik tasarlanacak çevresel dizaynlar, alınacak tedbirler ve uygulanan her türlü yönetsel kararları içeren bir suç önleme modelidir. Bu mantıktaki bir suç önleme stratejisi, genel olarak belirli suç kategorileri hedef alınarak geliştirilir. Temel felsefesi de suçluların yakalanma riskini artıracak, elde edecekleri faydaları azaltarak suçu suçlular açısından "karlı" bir tercih olmaktan çıkararak suç fırsatlarını azaltma üzerine kuruludur. Bu anlamda alınacak tedbirler, savunulabilir

alanlar oluşturulması ve yapılan toplu konut çalışmalarında bu mantığa uygun hareket edilmesi, toplumu suç önleme çabalarına destek vermeye çağırın ve dâhil eden projeler, hedeflerin suç karşı korunaklı hale getirilerek “zor hedefler” haline getirilmesi ve suç riski taşıyan bölgelerin gözetim altında tutulması gibi önlemler şeklinde sıralanabilirler (Clarke, 1983; Clarke, 1995; ayrıca, başarılı uygulamalar için bkz: Clarke, 1997).

Suçun çevresel dizayn ile önlenmeye çalışılması, belki de durumsal suç önleme çalışmalarının en meşhurdur. Literatüre baktığımız zaman, mekansal ve çevresel faktörler ile suç arasında yadsınamayacak bir ilişkinin olduğunu görmekteyiz ve pek çok farklı kriminolojik gelenekten gelen araştırmacılar da bu faktörler arasında belli bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir (Örneğin bkz: Shaw ve McKay, 1942; Wilson ve Kelling, 1982; Sherman vd., 1989; Newman, 1996).

Bu yaklaşıma göre, suça ilişkin planlı bir mimari yaklaşımla suç fırsatlarının azaltılmaya çalışılması özellikle uzun vadede oldukça olumlu niteliler verecektir. Bu mimari yaklaşım ile en küçük dairede mesken olarak tasarlanan binaların yapımından en büyük dairedeki şehir planlamasına kadar bütün bir sistemin suça karşı güvenli ve savunulabilir alanlar olarak dizayn edilmesiyle suç oranlarında belli bir azalma sağlanacaktır ve bu anlamda en büyük yük, denetleme, genel eylem ve uygulama planları çıkarma ve örnek tasarımlar ortaya koyma noktasında belediyelere ve devlete düşmektedir (Katyal, 2002).

Suçun, mekân eksenli stratejilerle önlenebileceğine ilişkin ilk mimari yaklaşımın, 1972 yılında yayınladığı “Savunulabilir Alan, Suçun Şehir Dizaynı Yoluyla Önlenmesi” (*Defensible Space, Crime Prevention Through Urban Design*) isimli kitabıyla Oscar Newman tarafından ortaya atıldığını söyleyebiliriz. Newman (1996:14), evlerin farklı inşa tarzları ile oluşan “özel” ve “genel” alanların sakinler tarafından kontrol altında tutulabilmesi ve dolayısıyla suç üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, bir ailenin, evinin çevresindeki belli bir alan üzerindeki söz hakkının o alanı kullanan ailelerin sayısının artışıyla ters orantılı olarak azaldığını tespit etmiştir. Buna paralel olarak insanların, o alan üzerinde bir söz hakkı olduğu hissini ve dolayısıyla da o bölgede cereyan eden hadiseleri üzerindeki kontrol ve belirleme hakkının azaldığını düşünmeye başladıklarını bulmuştur (Newman, 1996:17). Sonuç olarak da, yabancıların daha az ailenin yaşadığı yerlere oranla daha kalabalık yerleşim birimlerinde insanların birbirlerini daha az

tanıyabildiği için yabancıların çok daha rahatlıkla girip çıkabildiklerini tespit etmiştir (Newman, 1996:17-18).

Newman, pek çok yapısal dizaynı inceledikten sonra suça etki eden iki temel değişken tespit etmiştir: (1) bina yüksekliği ve (2) her bir girişle erişilebilen düşen ev sayısı. Bina yüksekliği ile bir yapıdaki hane sayısı artarken her bir girişle ulaşılabilen hane sayısı ile evlerinin önünde cereyan eden geliş güzel insan trafiği içinde bireylerin tanıdık simaları görme ihtimalleri azalacağı için kontrol imkânı ve kontrol inisiyatifinin de azalacağını vurgulanmaktadır. Dolayısıyla da, insanların birbirlerini tanıma oranı azaldıkça da her türlü sosyal kontrolün azaldığı gibi, bireylerden beklenen sosyal tavır ve davranışlara uyma zorunluluğu hissi de azalmaktadır ve sosyal norm ihlalleri artmaktadır (Newman, 1996:24–29). Bu nedenle de Newman, suçun ve norm ihlallerinin önlenmesi için meskenlerin ve toplu konut tarzı yapıların, insanların komşularını yabancıardan ayırt edebilecekleri şekilde dizayn edilmesi gerektiğini iddia etmiştir. Evlerin, aynı yerde oturan insanların birbirleriyle etkileşimlerini artıracak şekilde tasarlanmasıyla insanlar komşularını ve aynı muhitin insanlarını tanıyacak ve böylece suç oranları azalacaktır. Bu mantıkla yapılan New York şehri konut projeleri insanların komşularını tanıma oranlarının artışına paralel olarak insanların yabancıları daha iyi tanımaya başladığını ve bu durumun da suç fırsatlarını azaltarak suç oranlarının düşmesine yol açtığını göstermiştir (Conklin, 2004:322).

Durumsal suç önleme girişimlerini genel olarak, Şekil.2’de de görüldüğü gibi, hedefler ve mekânlar üzerinde yoğunlaşan modeller olarak iki parça halinde incelemek mümkündür. Her iki yaklaşımda da önerilen suç önleme stratejilerinin doğrudan dolaylıya giden bir müdahale mantığı ortaya koyduğunu görmekteyiz.

Suç mağduru olması muhtemel hedefler üzerinde yoğunlaşan önleme stratejilerini Şekil.2’deki tablonun A sütununda görüldüğü sıralamak mümkündür. Biraz açmak gerekirse, bu suç önleme stratejilerini, nakit para kullanımının azaltılarak para hırsızlıklarının azaltılması örneğinde de görebileceğimiz gibi hedeflerin hedef olmaktan çıkarılması; vitrinde gerçek cep telefonlarını veya gerçek bilgisayarları sergilemek yerine maketlerinin yerleştirilmesi örneğinde görebileceğimiz gibi hedeflerin değiştirilmesi; bir elektronik mağazasında sergilenen kameranın sağlam bir kablo ile tezgâha sabitlenmesi veyahut da dizüstü bilgisayarların tezgâhın üzerine çeşitli aparatlar vasıtasıyla vidalanması veya sabitlenmesi örneklerinde de göreceğimiz gibi hedeflerin güçlendirilmesi; ürünlere barkot koyulması ve ürün paketlerinin içine manyetik parçaların

yerleştirilerek mağaza giriş çıkışlarına yerleştirilen özel kapılar vasıtasıyla tespit edilmelerini sağlayarak çalınmalarının önüne geçilmesi örneğinde görebileceğimiz gibi hedeflerin işaretlenmesi ve son olarak da suça alternatif faaliyetleri hayata geçirerek suçluların dikkatinin başka yöne çekilmesi şeklinde özetleyebiliriz (Felson, 1996b:25).

Şekil 2: 10 Çeşit Temel Durumsal Suç Önleme Modeli

	A Hedeflerle İlgili Önlemler	B Yerlerle İlgili Önlemler
DOĞRUDAN ↓	1) Hedefler yok edilmeli, hedef olmaktan çıkarılmalı 2) Hedefler değiştirilmeli 3) Hedefler güçlendirilmeli	6) Erişim ve giriş çıkışlar yasaklanmalı 7) Giriş çıkışlar seyreltilmeli, giriş çıkış kuralları değiştirilmeli, 8) Çalışanlar gözetim altına alınmalı
DOLAYLI	4) Hedefler işaretlenmeli 5) Alternatifler oluşturulmalı	9) Doğal gözetim uygulanmalı 10) Giriş çıkışlar değiştirilmeli

Kaynak: Felson, 1996b:25

Suçu önleyebilmek için suç mahalline odaklanan önleme stratejilerini oluşturan temel mantık Şekil 2'nin B sütununda sıralanan öneriler etrafında örgülenmektedir. Bu stratejileri, suç işlenmesi muhtemel hedef mekana giriş çıkışların, kapılara veya kritik noktalara yerleştirilecek korumalar vasıtasıyla engellenmesi veya kapı ve camlara demir parmaklıkların yapılması yoluyla engellenmesi; giriş çıkışlar için kartlı sistemler geliştirilmesi ve yetkisiz giriş çıkışların önlenmesi; çalışanlarca yapılacak doğal gözetim ile suça hedef olabilecek veya suçun işlenebileceği mekanların kontrol altında tutulması; yapılacak mekansal düzenlemeler ile sadece çalışanların değil, o yerde bulunan bütün herkesin rahatlıkla çevrelerinde neler olup bittiğini gözlemleyebilecekleri

bir dizayn ile doğal gözetimin artırılması ve giriş çıkışların daha güvenli ve kontrollü kapılara yönlendirilmesi olarak özetleyebiliriz (Felson, 1996b:25). (Durumsal suç önleme stratejilerine ilişkin pratik çözümler için bkz: Clarke ve Eck, 2005). Aşağıdaki bölümlerde, suçu bir fırsat olarak gören bu yaklaşımların geçerliliklerini test eden çalışmaları ele alacağız.

4. Suç Gerçekten de Fırsatların Ürünü mü?

4.1. Teorinin Temel Varsayımlarının Test Edilmesi

Cohen ve Felson'un 1979 tarihinde ortaya koyduğu rutin aktiviteler teorisini, o günün şartlarında geçerliliğini test edebilmek için Stahura ve Sloan (1998), 1972 ile 1980 yılları arasında 676 Amerikan varoşundaki (*suburb*) suç oranlarında meydana gelen değişiklikleri incelemişlerdir. Araştırmaları sonucunda, rutin aktiviteler teorisinin suçun önşartı olarak öngördüğü motive olmuş suçlu, uygun hedef ve koruyucuların bulunmaması şartlarının hepsinin hem mala karşı suçlarındaki hem de şiddet içeren suçlardaki değişimleri doğru olarak tahmin ettiklerini tespit etmişlerdir. Ayrıca, teorinin öngördüğü bu üç unsurun aynı anda olmasının mala karşı işlenen suçları iyice körükleyen bir etki yaptığını da bulmuşlardır (Stahura ve Sloan, 1998).

Benzer bir şekilde, Miether, Stafford ve Long'un (1987) 13 Amerikan şehrinde yaşayan 107,678 kişiden oluşan bir örneklemedeki deneklerin, bireylerin gündüz ve güneş battıktan sonra yaptıkları faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin içerik ve sayısal olarak incelenmesiyle oluşturdukları ölçekleri kullanarak yaptıkları analizler sonucunda, bireylerin rutin aktivitelerin ve hayat tarzlarının mala karşı işlenen suçlardaki değişimi doğru bir şekilde tahmin ettiğini görmüşlerdir. Miether ve arkadaşları (1987:194) teorinin, mala karşı suçlardaki değişimi hem toplu istatistikler anlamında (*aggregate victimization rates*) hem de birey seviyesindeki mağduriyet (*individual victimization rate*) durumlarının ikisini birden açıklayabildiğini bildirmekteler (Meither vd., 1987).

Mustaine ve Tewksbury (1998), üniversite öğrencileri üzerinde yapmış oldukları araştırmaları sonucunda, rutin aktiviteler teorisinin hem basit hem de daha ciddi hırsızlık suçlarını doğru bir şekilde tahmin ettiğini ve bu ilişkinin varlığını da istatistiksel analizlerin de doğruladığını bildirmekteler. Ne var ki, bireyin veya korumasız bıraktığı mallarının suça hedef olma riskini doğru bir şekilde tahmin edebilmek için, rutin aktiviteler teorisi üzerinde çalışmalar yapan

araştırmacıların yaptığı gibi bir insanın evini terk etmesi veya evinden uzaklara gitmesi gibi oldukça basite indirgenmiş ölçekler kullanmak yerine, bireyin vaktini nasıl geçirdiği ve nereye gittiği gibi bilgilerin de analizlere dâhil edilmesi gerektiğini iddia etmektedirler (Mustaine ve Tewksbury, 1998).

Schwartz ve arkadaşları'nın (2001) Kanada'da yapılan bir ulusal anket sonuçlarını değerlendirerek yaptıkları araştırmalarında, etkili bir koruyucunun suç önleme üzerindeki etkisi üzerinde durmuşlardır. Araştırma bulguları, arkadaşlık ettikleri erkek öğrencilerin alkol kullanıyor olması durumunda üniversiteli kız öğrencilerin tecavüze uğrama olasılıklarının arttığını göstermiştir. Özellikle de bireyde sık sık alkol kullanma alışkanlığının varlığı ile bireylerin gerek fiziksel ve gerekse de duygusal anlamda kendilerini şiddete iten arkadaşlara sahip olması durumunda bu kimselerin kız arkadaşlarına tecavüz etme olasılığının alkol kullanmayan ve kendilerini şiddete iten arkadaşları olmayan bireylere göre 10 kat daha fazla olduğunu bulmuşlardır.

4.2. Suç ve Zaman İlişkisi

ABD'nin Minneapolis şehrinde polise 2 yıl boyunca ihbar edilen suçlara ilişkin verileri inceleyerek rutin aktiviteler teorisinin mala karşı işlenen suçları ne denli başarılı bir şekilde açıklayabildiğini mala karşı işlenen üç farklı suç tipi (evden hırsızlık, gasp ve adi hırsızlık) üzerinde yoğunlaşarak araştıran Cohn ve Rotton (2000), suçun haftanın hangi günü ve günlerin de hangi saatinde işlendiklerine dair bilgilerin her üç suç tipini tahmin edebilmek için geçerli birer unsur olduklarını bulmuşlardır. Ayrıca, bu suçların genel olarak havaların sıcak olduğu yaz aylarında, yılın diğer zamanlarına göre daha fazla işlendiklerini de tespit etmişlerdir.

“Suçlular da Tatile Çıkar” isimli başka bir araştırmalarında ise Cohn ve Rotton (2003), mala karşı işlenen suçlar ve şiddet suçları ile önemli tatiller arasındaki istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. Şiddet suçlarının önemli tatillerin olduğu zamanlarda artarken mala karşı işlenen suçların bu dönemlerde düşüş gösterdiğini bulmuşlardır. Ne var ki, benzer bir ilişkinin daha önemsiz ve küçük çaptaki tatillerde geçerli olmadığını belirtmektedirler.

4.3. Suç ve Yer İlişkisi

“Adi Sokak Suçlarının Yoğunlaştığı Sıcak Bölgeler: Rutin Aktiviteler Teorisi ve Suç Kriminolojisi” (*Hot Spots of Predatory Crime: Routine Activities and the Criminology of Place*) isimli araştırmalarıyla Sherman, Gartin ve Buerger (1989), Minneapolis Polis Departmanı’na bir yıl içinde 115,000 farklı adresten gelen 323,979 telefon görüşmelerinden elde edilen verileri kullanarak yaptıkları analizde, polisten yardım isteyen telefon aramalarının yarısından fazlasının şehrin yalnızca %3’lük küçük bir bölgesinden geldiğini tespit etmişlerdir. Suçun yoğunlaştığı bu sıcak bölgelerin dağılımına bakıldığı zaman, bütün gasp suçlarının şehrin %2,2’lik, bütün tecavüz olaylarının şehrin %1,2’lik, bütün oto hırsızlıklarının ise şehrin %2,7’lik küçük bir alanında cereyan ettiği görülmüştür. Bu sonuçlardan hareketle Sherman ve arkadaşları, suç ve yer arasında ciddi bir ilişki olduğuna varmışlardır. Zaten, yaptıkları istatistiksel analizler de aynı yargıyı doğrulamaktadır.

Ohio’nun Cleveland şehrinde açılan içkili eğlence merkezlerinin suç oranları üzerindeki etkisini, bu şehirde 1979’dan 1981’e kadar işlenen suçları inceleyerek araştıran Roncek ve Maier (1991), 1980 rakamlarıyla, her birinde ortalama 129 insanın yaşadığı şehirdeki toplam 4,396 yerleşim bloğuna¹ ait verileri derlemiş ve bu bloklardaki içkili mekânlarla suç oranları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma bulguları, içkili yerlerin, sahip oldukları fiziksel özelliklerinden dolayı koruyucuların az ve insanların birbirini tanıma oranının az olduğu yerlerin olduğu bloklarda olması durumunda suç oranlarını oldukça yüksek oranlarda artıracı bir etki yaptığını göstermektedir. Bu sonuçtan da hareketle, Roncek ve Maier (1991), suçun çok işlendiği bölgelerin aslında suçlar için “sıcak bölgeler” teşkil ettikleri kanaatine varmış ve bazı bölgelerin daha çok suç üretme potansiyeline sahip olduğunu sonucuna ulaştıklarını bildirmektedirler.

Bennett (1991), belli bir ülke veya kültür üzerinde yoğunlaşan araştırmalardan farklı olarak, 52 ülkeden örneklemin alındığı ve 25 yıllık

---

¹ Türkiye’deki sokak-mahalle ilişkisini ABD’de görmek mümkün değildir. ABD, oldukça abartılı seviyelerde uygulanan bir yerel yönetim anlayışına rağmen, hemen her alanda ülke çapında (bu arada, ABD’nin Türkiye gibi tam 50 devletten oluştuğunu da belirtmemiz şarttır) standartlar koymuştur. Bu çerçevede de, tüm ülkeyi kuzeyden güneye ve doğudan batıya doğru kesen yollar ve ana arterlerle sarılmıştır. İşte bu şehir blokları olarak ifade edilen yerleşim birimleri de, dört tarafı yollarla çevrili dikdörtgen şeklindeki yerleşim alanlarını ifade etmektedir. Bu yönüyle ABD’deki yerleşim blokları, Türkiye’deki gibi doğal bir sokak-mahalle anlayışının ötesinde oldukça planlı ve yapay bir yerleşim planlamasının bulunduğu göstermektedir.

bir süreci kapsayan bir dataseti kullanarak oluşturduğu makro-yapısal model ile rutin aktiviteler teorisinin geçerliliğini araştırmıştır. Araştırma bulguları, rutin aktiviteler teorisinin genel bir suç teorisi olmaktan çok, suça özel bir yaklaşım olarak daha başarılı olduğunu ortaya koymuştur. Teori, mala karşı işlenen suçları şahsa karşı işlenen suçlara göre daha iyi izah etmiştir. Ayrıca sonuçlar, mağduru veya suç hedefini suça karşı koruyabilecek koruyucuların varlığının mala karşı işlenen suçlarda işe yaradığını ancak şahsa karşı işlenen suçlarda pek bir fark oluşturmadığını da göstermiştir (Bennett, 1991:158). Dolayısıyla da Bennett (1991:158), daha sonra yapılacak araştırmaların suç tipine özel bir yaklaşım geliştirmesi gerektiğini, suçları genel bir kategori olarak topluca ele almanın bu teorik yaklaşımın işe yararlığını test etme noktasında faydalı olmayacağını belirtmektedir. Son olarak Bennett (1991:158), rutin aktiviteler teorisinin ortaya koyduğu suçlu-hedef arasındaki mesafe yakınlığının daha fazla suça neden olacağı yönündeki öngörünün de ancak en azından %25 gibi bir şehirleşme seviyesine ulaşmış ülkelerde geçerli olduğunu, şehirleşmenin azalmasına paralel olarak bu iddianın geçerliliğini yitirdiğini de belirtmektedir.

Rutin aktiviteler teorisini test eden araştırmalarından çıkan ortak sonuç, rutin aktivitelerin mala karşı işlenen suçları başarılı bir şekilde tahmin ederken, teorinin şiddet suçlarındaki değişimi aynı ölçüde açıklamakta yetersiz kaldığıdır (Miether vd., 1987; Stahura ve Sloan, 1998; Bennett, 1991). İşte tam da bu sebeple, Kenndy ve Baron (1993), rutin aktiviteler teorisinin, insanların bire-birde sokakta karşılaştıkları tehlikeli durumlarda şiddet riskinin bir anda neden arttığını izahtan uzak olduğu için suçlu alt kültürünün de bu mekanizmaya dâhil edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Ayrıca, bazı kriminologlar da, rutin aktiviteler teorisi ile sosyal düzensizlik teorisinin birleştirilerek açıklama gücü daha yüksek yeni bir teorik model kurulması gerektiğini önermişlerdir (Smith vd., 2000; Rice ve Smith, 2002).

Sonuç

Suça ilişkin geleneksel kriminolojik yaklaşımlar yalnızca suçlu üzerinden suçu izah etmeye çalışırken, Rutin Aktiviteler Teorisi suçu, suçlu-mağdur-koruyucu ekseninde ele alarak suçun aslında bir fırsat olayı olduğunu ortaya koyarak kriminoloji literatüründe başlı başına bir çıkır açmıştır (Cullen ve Agnew, 2003:284).

Klasik Okul'a göre, suçluların suçun getirileri ve götürülerini kıyasladıklarında, suçun karlı bir tercih olarak ortaya çıkması durumunda suçun meydana gelme olasılığı yüksektir. Bu bağlamda, bu çalışmada ele aldığımız rutin aktiviteler teorisi, suç fırsatı teorisi ve rasyonel tercih teorilerinin hepsi de suçun nedeni olarak, bireylerin suçu, diğer seçeneklere kıyasla daha karlı ve avantajlı bir seçenek olarak görmesi olarak görürler. Bu noktada, suçun bir fırsat olarak ortaya çıkışı suçluların tercihlerini şekillendiren önemli bir faktördür. Elbette suç fırsatlarının olmadığı zaman ve mekânlarda da suç işlenmektedir ancak bu oran suç fırsatlarıyla dolu bir ortama oranla çok daha düşüktür.

Suçlu-hedef-korucunun olmaması üçlüsünün uygun zaman ve mekânlarda bir araya gelişi ile suç için en uygun fırsatlar ortaya çıkar. Dolayısıyla, suçun önlenmesi için bu üç değişkenin farklı zaman ve mekân boyutlarında kesişmelerinin önüne geçmek yeterlidir. Bu nedenle, bu doğrultuda geliştirilen suç önleme stratejilerinden bazıları suçlulara yoğunlaşarak suçluları suç işlemeye motive eden faktörlerle ilgilenerek suçluların suç işleme isteklerini azaltmaya odaklanırken, bazıları ise mağdurlara yoğunlaşarak mağdurların suç için uygun hedefler olmaktan çıkarılmasını amaçlamaktadır. Bazıları ise koruyucular üzerine yoğunlaşarak koruyucuları sayı ve nitelik olarak geliştirerek suçu engelleyebilecek kapasiteye getirmeye çalışmaktadır.

Bu bağlamda, suçluları suç işlemekten alıkoyacak resmi (*formal*) ve geleneksel (*informal*) kontrol mekanizmalarını gözden geçirerek, bu mekanizmaların sağlıklı bir işleyişlerine devam etmeleri sağlanmalıdır. Ne var ki, bunu başarmak çoğu zaman mümkün olmaz zira bireyleri suça iten sebepleri ortadan kaldırmak topyekûn bir toplumsal dönüşüm çoğu zaman pratikte mümkün olmayan bir şeydir.

Görüldüğü üzere, suçu önleyebilmek için suçlunun suç işlemekten vazgeçirilmesi veya bireyi suç işlemeye iten faktörlerin önlenmesi suça hedef olan bireyler açısından mümkün değildir. Dolayısıyla, en pratik çözüm, suç hedeflerini ya "uygun" bir hedef olmaktan çıkararak veyahut da hedefin, suça karşı koruyabilecek kapasitede koruyucular ile muhafaza ederek suçun oluşumunu önlemeye çalışmaktır. Bu anlamda, ilk etapta polis ve özel güvenlik görevlileri gibi resmi koruyucuların nitelik ve niceliklerinin suçu önleyebilecek en yüksek kapasiteye çıkarılması sağlanmalıdır. Sonra, sırasıyla mekânsal suç önleme stratejilerinin devreye sokularak bina ve meskenlerin güvenliğini, bu yapıların en başta, daha inşaat aşamasından bile önce uygun bir şekilde dizayn edilmesini sağlayarak suça en az elverişli ve suçlulardan en kolay

korunabilir yapıların inşa edilmesi sağlanmalıdır. Daha sonra, en sağlam materyallerden yapılan kapı ve pencerelerin tercih edilerek, dayanıklı ve birden çok noktadan duvara sabitlenen kilitler takılmalı, güvenlik kameraları, alarm sistemleri, koruma köpekleri vs gibi koruyucu önlemler alınarak suçluların, suç hedefinin en iyi şekilde korunduğu noktasında “ikna” edilmesine çalışılmalıdır. Son olarak, günlük rutinlerin gözden geçirilerek, mümkün olduğunca gerekmedikçe–özellikle hava karardıktan sonra olmak üzere–tek başına dışarıda gereksiz yere vakit geçirmemeye çalışılmalı, dışarıdaki işleri dağınık bir şekilde halletmek yerine bir araya getirerek topluca ve dışarıda tek başına iken geçirilen zamanı en aza indirerek yapılmalıdır. En güzeli, mümkün olduğu kadar dışarı yalnız çıkmamaya çalışarak suçlulara karşı “hedef”in korumasız olmadığı mesajı verilmeye çalışılmalıdır.

Kaynakça

- Alshalan, Abdullah, (2006), *Cyber-Crime Fear and Victimization: An Analysis of a National Survey*, Unpublished Doctoral Dissertation. Department of Sociology, Anthropology, and Social Work, Mississippi State University.
- Bennett, Richard R., (1991), “Routine Activities: A Cross-National Assessment of a Criminological Perspective”, *Social Forces*, Vol.70, No.1 (September 1991), pp.147-163.
- Birkbeck, Christopher and LaFree, Gary, (1993), “The Situational Analysis of Crime and Deviance”, *Annual Review of Sociology*, Vol. 19, pp. 113-137.
- Boeting, Brian. P., (2006), “The Routine Activity Theory: A Model for Addressing Specific Crime Issues”, *FBI Law Enforcement Bulletin*, Vol. 75, Issue 6, pp.12-19.
- Brantingham, Patricia L. and Brantingham, Paul J., (2004), “Environment, Routine, and Situation: Toward a Pattern Theory of Crime”, in Ronald V. Clarke and Marcus Felson (eds), *Routine Activity and Rational Choice, Advances in Criminological Theory* Volume 5. pp. 259-294, New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- Clarke, Ronald, (1983), “Situational Crime Prevention: Its Theoretical Basis and Practical Scope”, *Crime and Justice*, Vol. 4. (1983), pp. 225-256.

- Clarke, Ronald V., (1995), "Situational Crime Prevention", *Crime and Justice*, Vol. 19, Building a Safer Society: Strategic Approaches to Crime Prevention, pp. 91–150.
- Clarke, Ronald V., (1997), *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*, 2nd Edition. Monsey, NY: Criminal Justice Press.
- Clarke, Ronald V. and Eck, John E., (2005), *Crime Analysis for Problem Solvers in 60 Small Steps*, US Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services (COPS). Elektronik olarak tam metin halinde erişilebilecek adres: <http://www.popcenter.org/library/reading/PDFs/60Steps.pdf>
- Clarke, Ronald V. and Felson, Marcus, (2004), *Routine Activity and Rational Choice*. Advances in Criminological Theory Volume 5. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- Cohen, Lawrence E. and Felson, Marcus, (1979), "Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach", *American Sociological Review*, Vol. 44, No.4 (Aug., 1979), pp.588–608.
- Cohn, Ellen G. and Rotton, James, (2000), "Weather, Seasonal Trends and Property Crimes in Minneapolis, 1987-1988: A Moderator-Variable Time-Series Analysis of Routine Activities", *Journal of Environmental Psychology*, Vol.20, Issue 3, pp.257-272.
- Cohn, Ellen G. and Rotton, James, (2003), "Even Criminals Take a Holiday: Instrumental and Expressive Crimes on Major and Minor Holidays", *Journal of Criminal Justice*, Vol.31, Issue 4, pp.351-360.
- Conklin, John E., (2004), *Criminology*, 8th Edition. Boston: Pearson Education Inc.
- Cullen, Francis T. and Agnew, Robert, (2003), *Criminological Theory: Past to Present - Essential Readings*, Second Edition. Los Angeles, CA: Roxbury Publishing Company.
- Dolu, Osman, (2007), *Fear of Online Crime and Public Policy: Privacy vs. Security*, Unpublished Dissertation. Department of Political Science, Kent State University.
- Felson, Marcus, (1986), "Linking Criminal Choices, Routine Activities, Informal Control, and Criminal Outcomes", in Derek B. Cornish and Ronald V. Clarke (eds), *The Reasoning Criminal: Rational Choice Perspectives on Offending*, New York, NY: Springer-Verlag, pp.119-128.

- Felson, Marcus, (1987), "Routine Activities and Crime Prevention in the Developing Metropolis", *Criminology*, Vol.25, Issue 4, pp.911-931.
- Felson, Marcus, (1995), "Those Who Discourage Crime." in John E. Eck and David Weisburd (eds), *Crime and Place*, Crime Prevention Studies, Volume 4. Criminal Justice Press, Monsey, New York, U.S.A. and The Police Executive Research Forum, Washington, D.C.. Willow Tree Press.
- Felson, Marcus, (1996a), "Routine Activity Approach", in Cordella Peter and Siegel Larry, *Readings in Contemporary Criminological Theory*, Boston: Northeastern University Press, pp.20-22.
- Felson, Marcus, (1996b), "Situational Crime Prevention", in Cordella Peter and Siegel Larry, *Readings in Contemporary Criminological Theory*, Boston: Northeastern University Press, pp.23-25.
- Felson, Marcus, (1998), *Crime and Everyday Life*, Second Edition. Thousand Oaks: Pine Forge Press, A Sage Publications Company.
- Felson, Marcus and Clarke, Ronald V., (1998), *Opportunity Makes the Thief: Practical Theory for Crime Prevention*, Home Office, Policing and Reducing Crime Unit, Police Research Series, Paper 98. Electronically available at Home Office, Crime Reduction Web Site, at <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/prgpdfs/fprs98.pdf>.
- Felson, Richard B., (2004), "Predatory and Dispute-related Violence: A Social Interactionist Approach", in Ronald V. Clarke and Marcus Felson (eds), *Routine Activity and Rational Choice* Advances in Criminological Theory Volume 5. pp. 103-125, New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- Hawley, Amos, (1950), *Human Ecology: A Theory of Community Structure*, New York: Ronald.
- Herbert, David T. and Hyde, Stephen W., (1985), "Environmental Criminology: Testing Some Area Hypotheses", *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series*, Vol. 10, No. 3, pp. 259-274.
- Katyal, Neal K., (2002), "Architecture as Crime Control", *The Yale Law Journal*, Vol. 111, No. 5. (March, 2002), pp. 1039-1139.

- Kennedy, Leslie W. and Baron, Stephen W., (1993), "Routine Activities and a Subculture of Violence: A Study of Violence on the Street", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, Vol. 30, No.1 (February 1993), pp.88-112.
- Miethe, Terance D.; Stafford, Mark C. and Long, J. Scott, (1987), "Social Differentiation in Criminal Victimization: A Test of Routine Activities/Lifestyle Theories", *American Sociological Review*, Vol. 52, No.2. (Apr., 1987), pp. 184-194.
- Mustaine, Elizabeth E. and Tewksbury, Richard, (1998), "Predicting Risks of Larceny Theft Victimization: A Routine Activity Analysis Using Refined Lifestyle Measures", *Criminology*, Vol. 36, Issue 4, pp. 829-857.
- Newman, Oscar, (1972), *Defensible Space, Crime Prevention Through Urban Design*, New York: Macmillan Press.
- Newman, Oscar, (1996), *Creating Defensible Space*, Online olarak erişilebilecek adres: U.S. Department of Housing and Urban Development Web Sitesi, <http://www.huduser.org/publications/pdf/def.pdf>.
- Osgood, D. Wayne; Wilson, Janet K.; O'Malley, Patrick M.; Bachman, Jerald G.; and Johnston, Lloyd D., (1996), "Routine Activities and Individual Deviant Behavior", *American Sociological Review*, Vol. 61, No.4. (Aug., 1996), pp. 635-655.
- Rice, Kennon J. and Smith, William R., (2002), "Socioecological Models of Automotive Theft: Integrating Routine Activity and Social Disorganization Approaches", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, Vol. 39 No. 3 (August 2002), pp.304-336.
- Roncek, Dennis W. and Maier, Pamela A., (1991), "Bars, Blocks, and Crimes Revisited: Linking the Theory of Routine Activities to the Empiricism of 'Hot Spots'", *Criminology*, Vol.29, Issue 4, pp.725-753.
- Schwartz, Martin D.; DeKeseredy, Walter S.; Tait, David; and Alvi, Shahid, (2001), "Male Peer Support and A Feminist Routine Activities Theory: Understanding Sexual Assault on the College Campus", *Justice Quarterly*, Vol.18, No. 3 (September 2001), pp.623-649.

- Shaw, Clifford R. and McKay, Henry D., (1942), *Juvenile Delinquency and Urban Areas*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Sherman, Lawrence W.; Gartin, Patrick R. and Buerger, Michael E., (1989), "Hot Spots of Predatory Crime: Routine Activities and the Criminology of Place", *Criminology*, Vol. 27, Issue 1, pp.27–56.
- Skogan, Wesley G., & Klecka, William R., (1977), *The Fear of Crime*. Washington D. C.: American Political Science Association.
- Smith, William R; Frazee, Sharon G.; Davison, Elizabeth L., (2000), "Furthering the Integration of Routine Activity and Social Disorganization Theories: Small Units of Analysis and the Study of Street Robbery as a Diffusion Process", *Criminology*, Vol.28, No.2 (May 2000), pp.489-523.
- Stahura, John M. and Sloan, John J., (1988), "Urban Stratification of Places, Routine Activities and Suburban Crime Rates", *Social Forces*, Vol. 66, No.4. (June, 1988), pp. 1102-1118.
- Wilson, James Q. and Kelling, George L., (1982), "Broken Windows: The Police and Neighborhood Safety", *The Atlantic Monthly*, (March 1982). Electronically available at: <http://www.theatlantic.com/doc/198203/broken-windows>.

